

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Η **Αγία Σοφία** Κωνσταντινουπόλεως, ως κορυφαίο αρχιτεκτονικό δημιούργημα, κοσμημένο με μοναδικά ψηφιδωτά, περιέχει σημαντικές τεχνικές και καλλιτεχνικές αξίες. Η μεγάλη διαδρομή της στον χρόνο και η δυνατή σχέση της με τα σημαντικότερα κέντρα εξουσίας στον Μεσαίωνα, τον βυζαντινό αυτοκράτορα και τον Οικουμενικό Πατριάρχη, την έχει καταστήσει φορέα πυκνής ιστορικής πληροφορίας. Η τύχη της, ωστόσο, καθορίζεται όχι τόσο από τις υλικές και άυλες αξίες της, όσο από το τεράστιο συμβολικό της φορτίο.

Στην κατασκευή της Αγίας Σοφίας βρίσκουμε όρια πραγματικά, φιλοσοφικά, υπερβατικά. Στο μνημείο επετεύχθη η μεγαλύτερη δυνατή έκταση του χώρου, ο ανώτατος βαθμός φυσικού φωτισμού. Οι αρχιτέκτονες φτάνοντας στα όρια καταπονήσεως των υλικών κερδίζουν χώρο, φως, αρμονία και πνευματικότητα.

Σπάνια ένα μνημείο προκαλεί δέος και συγκίνηση ανάλογη με αυτή που δημιουργείται όταν κάποιος αντικρίζει την Αγία Σοφία. Χτισμένη πάνω σε ένα μικρό ύψωμα, έτσι ώστε να είναι το πρώτο κτίσμα που χτυπάει στα μάτια του επισκέπτη, καθώς εισέρχεται από την Προποντίδα, η Αγία Σοφία είναι ένας από τους μεγαλύτερους ναούς του κόσμου, ένα πραγματικό θαύμα της βυζαντινής αρχιτεκτονικής και ένα σύμβολο για όλους τους Ορθόδοξους Χριστιανούς.

Η Αγία Σοφία λειτούργησε ως ορθόδοξη εκκλησία περίπου 900 χρόνια, ως ρωμαιοκαθολική άλλα 60 και ως μουσουλμανικό τζαμί περίπου 480 χρόνια.

Η ιστορία της Αγια-Σοφιάς

Η Αγία Σοφία είναι το πρώτο κτίσμα που αντικρίζει ο επισκέπτης, καθώς εισέρχεται από την Προποντίδα στην Κωνσταντινούπολη. Το ξεχωριστό αυτό σημείο είχαν επιλέξει για να χτίσουν τους ναούς τους, αιώνες πριν από τους χριστιανούς, οι εθνικοί (ειδωλολάτρες).

Ο πρώτος ναός της Αγίας Σοφίας, τύπου ξυλόστεγης βασιλικής, θεμελιώθηκε από τον Μεγάλο Κωνσταντίνο το 330 μ.Χ. όταν μετέφερε την πρωτεύουσα της παραπαίουσας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από την Ρώμη στην Νέα Ρώμη (Κωνσταντινούπολη αργότερα). Η ανέγερση του ναού ολοκληρώθηκε από τον γιο του Κωνσταντίνο και τα εγκαίνια έγιναν στις 15 Φεβρουαρίου 360. Κατά την διάρκεια της βασιλείας του Αρκαδίου, το 404, ο πρώτος ναός πυρπολήθηκε από εξαγριωμένους υποστηρικτές του Ιωάννη του Χρυσόστομου, τον οποίο είχε εξορίσει η αυτοκράτειρα Ευδοξία. Η Αγία Σοφία ξανακτίστηκε ως ξυλόστεγη βασιλική από τον αυτοκράτορα Θεοδόσιο Β' και τα εγκαίνια έγιναν στις 11 Ιανουαρίου 415 από τον πατριάρχη Αττικό. Όμως ο ναός θα πυρποληθεί ξανά, το 532, κατά τη Στάση του Νίκα.

Έτσι, ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α' αποφάσισε να κατασκευάσει την εκκλησία από την αρχή, στον ίδιο χώρο, αλλά πολύ πιο επιβλητική, για να δεσπόζει στη Βασιλεύουσα. Τα θεμέλια αυτού του μεγαλοπρεπή ναού τέθηκαν στις 23 Φεβρουαρίου 532, σαράντα ημέρες μετά την καταστολή της εξέγερσης, με σχέδια που εκπόνησαν ο Ανθέμιος Τραλλιανός (474-534) και ο Ισίδωρος ο Μιλήσιος (442-534).

Οι δυο έμπειροι μηχανικοί, αλλά και αρχιτέκτονες, μαθηματικοί και καλλιτέχνες, έδωσαν νέες λύσεις σε μέχρι τότε άλυτα αρχιτεκτονικά προβλήματα. Εφάρμοσαν το σύστημα θολοδομίας και δημιούργησαν ένα νέο τύπο εκκλησίας, την βασιλική με τρούλλο, ενώ η αντισεισμική προστασία του ναού, στην σεισμογενή Κωνσταντινούπολη, θαυμάζεται ακόμη και σήμερα από τους ειδικούς. Για την ολοκλήρωση του κολοσσιαίου έργου δούλεψαν αδιάκοπα επί έξι χρόνια 10.000 τεχνίτες, ενώ το κόστος κατασκευής του κυμάνθηκε από 80 έως 320 κεντηνάρια χρυσού (περίπου 2,5 δισ. ευρώ). Από κάθε σημείο της αυτοκρατορίας, έγιναν προσφορές. Τα πράσινα μάρμαρα από τη Μάνη και την Κάρυστο, τα τριανταφυλλιά από τη Φρυγία και τα κόκκινα από την Αίγυπτο. Από τον υπόλοιπο κόσμο προσφέρθηκαν τα πολύτιμα πετράδια, ο χρυσός, το ασήμι και το ελεφαντόδοντο, για τη διακόσμηση του εσωτερικού.

Τα εγκαίνια έγιναν στις 27 Δεκεμβρίου του 537 από τον Ιουστινιανό, ο οποίος βλέποντας την υπεροχή της Αγίας Σοφίας έναντι του ξακουστού ναού του Σολομώντα στην Ιερουσαλήμ, αναφώνησε: «Δόξα τω Θεώ τω καταξιώσαντί με τοιούτον έργον επιτελέσαι. Νενίκηκά σε Σολομών».

Ο ναός έχει μέγιστες διαστάσεις 77X72 μέτρα και ο εντυπωσιακός τρούλλος που κυριαρχεί σε όλη την σύνθεση, έχει διάμετρο 33 μέτρα και ύψος από το δάπεδο 62 μέτρα. Κανένας από τους δύο δημιουργούς της Αγίας Σοφίας δεν ευτύχησε να δει το έργο τελειωμένο, καθώς πέθαναν πριν από την ολοκλήρωσή της.

Για χίλια περίπου χρόνια (537-1453), η Αγία Σοφία ήταν το κέντρο της πολιτικής, εκκλησιαστικής και πνευματικής ζωής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Εκεί, ο λαός θα γιορτάσει τους θριάμβους, θα θρηνήσει τις συμφορές και θα αποθεώσει τους νέους αυτοκράτορες. Η εκκλησία είναι αφιερωμένη στην Σοφία του Θεού, αλλά για τους Βυζαντινούς ήταν περισσότερο ταυτισμένη με την Παναγία. Το 626, όταν η Κωνσταντινούπολη σώθηκε από την πολιορκία Αβάρων και Περσών,

εψάλη εκεί για πρώτη φορά εκεί ο Ακάθιστος Ύμνος. Το 860, όταν την Κωνσταντινούπολη πολιορκήσαν οι Ρως (Ρώσοι), ο πατριάρχης Φώτιος πήρε το πέπλο της Θεοτόκου, που φυλασσόταν στην Αγία Σοφία και το εμβάπτισε στην θάλασσα. Τότε προκλήθηκε μεγάλη θαλασσοταραχή που κατέστρεψε τον εχθρικό στόλο, σύμφωνα με την παράδοση.

Την εποχή της Εικονομαχίας (726-843) απομακρύνθηκαν από την Αγία Σοφία οι εικόνες και κάθε είδους αναπαράσταση των θείων και αγίων προσώπων. Επί πατριαρχίας του εικονομάχου πατριάρχη Νικήτα Α (766-780) μόνο ο σταυρός εξέφραζε την ταύτιση της Αγίας Σοφίας με την χριστιανική θρησκεία. Στις 16 Ιουλίου 1054 μέσα στην Αγία Σοφία εκτυλίχθηκε ένα από τα σοβαρότερα επεισόδια του εκκλησιαστικού Σχίσματος, όταν ο απεσταλμένος του Πάπα καρδινάλιος Ουμβέρτος επέθεσε επιδεικτικά τη Βούλα Αφορισμού του πατριάρχη Μιχαήλ Κηρουλάριου στην Αγία Τράπεζα, πριν από την έναρξη της Θείας Λειτουργίας. Κατά την διάρκεια της Λατινοκρατίας (1204-1261), η Αγία Σοφία μετατράπηκε σε Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία και έδρα του Λατίνου Πατριάρχη.

Η τελευταία λειτουργία τελέστηκε στις 29 Μαΐου 1453. Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος, αφού προσευχήθηκε μαζί με το λαό και ζήτησε συγγνώμη για τα λάθη του, έφυγε για τα τείχη, όπου έπεσε μαχόμενος.

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης, η Αγία Σοφία έγινε μουσουλμανικό τέμενος (τζαμί) από τον Μωάμεθ Β΄ τον Πορθητή και μετά την Μικρασιατική Καταστροφή και την ίδρυση του σύγχρονου Τουρκικού κράτους από τον Κεμάλ Ατατούρκ, μετατράπηκε σε μουσείο με απόφαση του υπουργικού συμβουλίου στις 24 Νοεμβρίου 1934.

Η Αγία Σοφία ως μουσείο άνοιξε τις πύλες της την 1η Φεβρουαρίου 1935 και στις 6 Δεκεμβρίου 1985, ανακηρύχθηκε από την UNESCO, Μνημείο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Στις 10 Ιουλίου 2020, ο πρόεδρος της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν υπέγραψε διάταγμα, με το οποίο η Αγία Σοφία μετατρέπεται και πάλι σε τζαμί, το οποίο θα είναι ανοιχτό σε όλους τους μουσουλμάνους, τους χριστιανούς και τους ξένους, όπως δήλωσε. Το «πράσινο φως» είχε δώσει νωρίτερα με απόφασή του το Συμβούλιο της Επικρατείας, το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο της Τουρκίας, ακυρώνοντας το προεδρικό διάταγμα του Κεμάλ Ατατούρκ. Η Αγία Σοφία ως τζαμί άνοιξε τις πύλες της στις 24 Ιουλίου 2020.

Η **Αγία Σοφία** είναι το σπουδαιότερο μνημείο της εποχής της, το ύψιστο και αντιπροσωπευτικότερο μνημείο της τέχνης του Βυζαντίου, είναι ένας από τους αξεπέραστους αρχιτεκτονικούς θησαυρούς όλου του κόσμου και όλων των εποχών.

Η Αγία Σοφία υπάρχει πάνω και έξω από τις ανθρώπινες αποφάσεις, τα ανθρώπινα μέτρα, τα ανθρώπινα έργα.

Η Αγία Σοφία είναι ιδέα και σύμβολο. Δεν μπορούν να τη βλάψουν ούτε στο ελάχιστο οι άνθρωποι. Η Αγία Σοφία υπερβαίνει κάθε κατάταξη, ταξινόμηση, περιγραφή, ανάλυση. Όσα και να ειπωθούν είναι λίγα και υποδεέστερα της πραγματικότητας.

Η Αγία Σοφία ως φιλοσοφικό ον, ανήκει στην κορυφαία θεϊκή υπέρβαση της ασύγκριτης τελειότητας. Ως έργο τέχνης ανήκει στην ποίηση μιλώντας απευθείας στις ψυχές των ανθρώπων.

Τα ψηφιδωτά της Αγίας Σοφίας είχαν υποστεί σημαντικές ζημιές και σήμερα γίνονται προσπάθειες για τη διάσωσή τους.

Πηγές:<https://www.sansimera.gr> , Βικιπαίδεια , google photos

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΜΟΛΟΧΙΤΗΣ Γ1